

7. Bobula Ida: Kétezer Magyar Név Sumir Eredete, Limestone College, Gaffney, S. C.
8. Blaskovics József: A Magyarok Története — Tárih-i Űngürűsz, a II. Nagy Szittya Történelmi Világkongresszus Kiadása, Cleveland Ohio 1988
9. The Lost Books of the Bible and The forgotten Books of Eden, World Bible Publishers, Inc.
10. D. J. Wiseman: Peoples of Old Testament Times, Oxford at the Clarendon Press, Oxford University Press, 1973
11. Samuel Noah Kramer: The Sumerians, their history, culture and character, The University of Chicago Press, Chicago, 1963
12. Historical Atlas of the Holy Land, Rand MacNally and Company, New York, Chicago, San Francisco
13. A.J.Arberry: The Koran Interpreted, The MacMillan Company, New York 1967
14. Paul J. Achtemeier, general editor: Harper' s Bible Dictionary, Harper and Row Publishers San Francisco 1985
15. Dictionary of the Bible by James Hastings, Scribner and Sons, 1963
16. Illustrated Dictionary and Concordance of the Bible G.C. The Jerusalem Publishing House LTD. Jerusalem.
17. Archeológiai Értesítő, Vol. 93, 1966, 2. szám „Közlemények”, 235. old.
18. Archeológiai Értesítő, Vol. 91, 1964, 2. sz. „Megjegyzések a Fanyüvő Sámson Ikonográfiájához”, 215. old.
19. National Geographic, Vol. 153, No. 2. February 1978, Minoans and Mycaeneans, Sea Kings of the Aegean, pp. 142
20. Magyar Adorján: Az Ősműveltség, Kézirat
21. Kodály Zoltán: Visszatekintés, Zeneműkiadó Vállalat Budapest, 1964
22. Tomory Zsuzsa: Kezdetek, MBE Kiad. Miskolc, 2000

HAJDÚ KATALIN

Kik azok a Filiszteusok?

I. rész

Jászok-e a filiszteusok? Tették fel a múlt században jeles tudósaink a kérdést, majd megkezdődött a vita közöttük. Számos érvet hoztak fel ellene és mellette is, de valahogy a régészeti feltárások eredményei kimaradtak a bizonyítékok felsorolása között. Talán azért is mert a feltárások zöme a XX. Században indult meg a volt filiszteus területeken és a mai napig is folyik. A kutatást megnehezíti, hogy mint majdnem mindenütt a Közel-Keleten itt is háború folyik Gáza neve az ősi filiszteus város, és a róla elnevezett övezet talán mindenkinek ismerős.

Most ismét felteszem a kérdést valóban Jászok-e a filiszteusok?

A kérdés eldöntése előtt nézzük meg kik is azok a filiszteusok, valóban van-e írásos, esetlegesen régészeti nyoma annak, hogy e két népnév alatt egy ugyanazon nemzet fiait rejtenek.

A filiszteus terület Palesztina néven a Kr. e. V. században Hérodotosznál jelenik meg először, (Palaisztiné) mely az Ószövetségi prófétáknál az Ígéret Földjével azonos. (Gen. 12. 6-9)

A Szent Írásban néhány helyen, de még a későbbi időben a filiszteusok KRETHI, a Görög Biblia szerint pedig Krétai nevet viselik. (Krétán *pelasgusok* különösen *sagittariusok* is laktak.) Megjegyzem, hogy az Ókori Görögország lakóit pelasgoknak nevezték.

„Nem én hoztam e ki Izraelt Egyiptom földjéről és a filiszteusokat Kaftorból?” Teszi fel a kérdést Ámos próféta, majd Jeremiás próféta számunkra mintegy megerősítésként a következőket mondja: „Mert az Úr elrontja Filiszteát Kaftor szigetének maradványát...” (*Jer. 47.4 vagy Ámos. 9.7*)

Az Ószövetség ókori görög fordítása a Hebdomékonta azaz a Septuaginta általában **Αλλοφνλος** allophüloinak = idegen, más nemzet, más törzsbelinek fordítja a filiszteus népnévet.

Archeológiailag a filiszteus kultúra tárgyi emlékei adják a legjellegzetesebb anyagot Krétán ebből az időből. Tel Kabiriban krétai eredetű fal és padlófestmények töredékeire bukkantak mindezek a Kr. e. XVI. század előttié. Ez egy másik kérdést vet fel, mit kerestek a filiszteusok ebben az idő-

ben Egyiptom és a későbbi hazájuk földjén, amikor III. Ramszesz győzelmi feliratain találkozunk (perasata) a nevükkel először? (ezt később tárgyalom)

A filiszteusok azoknak a tengeri népeknek egyik csoportját képezték, amelyek az Égei szigetvilágból verődtek össze. A tengeri népek összpontosított támadását III. Ramszesz uralkodásának 8. évében sikerrel verte vissza, megverte filiszteus sereget. Ám a fáraó kegyesen bánt a legyőzött ellenséggel letelepítette, mint egyiptomi helyőrséget. Medinet Habuban a III. Ramszesz palotájában az eredetileg fa rekeszben elhelyezett csempéken a fáraó ellenségei – kusiták, líbiaiak, szíriaiak, mezopotámiaiak, hettiták és a „tengeri népek” - elevenednek meg előttünk.

A görög szigetvilágnak merőben más kultúrája volt, mint a kánaáninak. Azok az egyiptomi rajzok, amelyek filiszteusokat ábrázolnak nagyon, emlékeztetnek Homérosz leírásaira. Jellegzetességük a tollbokrétás sisak kezükben kerek pajzs, rövid kard és dárda.

A kerámiatípusaikra a finom díszítettség és formavilág jellemző, amely alapján nyomon lehet követni a filiszteus telepeket.

Így az ehhez hasonló kerámiákat találtak Gerár, Debír, Bét-Semes városokban Jezréel síkságon, Megiddóban a hegyvidéken, Micpában.

Rendkívüli jelentőségű az a tény, hogy a filiszteusok hozták magukkal a vasszerszámoknak, a vaskészítésnek és kovácsolásának a mesterségét (a sémi nép tőlük tanulta ezt meg). Ez biztosította Izrael törzsei feletti katonai fölényüket. Harci szekereiken, amelyek a kutatások szerint 2 harcos helyett - ahogy a hettitáknál - 3 dárdával felfegyverkezett harcos állt, félelmetes ellenségei lehetnek az akkor harcászatiilag ugyancsak a törzsfeljődés kezdeti fokán lévő zsidóknak.

(I. Sámuel. 13: 19-20)

19. „és kovácsot egész Izrael földjén nem lehetett találni, mert a Filiszteusok azt mondták: ne csinálhassanak a zsidók szablyát vagy dárdát

20: és egész Izraelnek a Filiszteusokhoz kellett lemenni, hogy megélesítse ki-ki a maga kapóját szántóvasát fejszét vagy sarlóját.”

(I. Sámuel. 21.9)

21: „Filiszteus Góliátnak a kardja... .. Nincs ahhoz hasonló...”

Filiszteusok földje:

Izrael tengerparti területét foglalja magában, a legjelentősebb városai (lásd a térképet):

Gát¹ Filiszteus városok egyike jelentősége az Ószövetségi időkben nőtt meg amikor a filiszteusok elrabolták a frigyládát és ebbe a városba vitték.

Góliát a hatalmas filiszteus is innen származik, más nagy erejű filiszteussal együtt. A város több ízben állt Júda uralma alatt végül a VIII. században az Asszírok kezébe került. A pontos helyét ma nem ismerjük.

Ekrón: A filiszteus öt városának egyik Júda törzsének jutott a hódítás korai időszakában de a tengerparti síkságon élő filiszteus néppel szemben tehetetlenek voltak. Ekron istene Belzebub volt, akitől Ahazja Izrael királya is tanácsot kért, amikor elfordult a saját Istenüktől.

Askelon: Ősi tengerparti város Jaffa és Gáza között a filiszteusok egyik legjobban megerősített városának számított. Askelon asszír babiloni, túrszi uralom alá került.

Nagy Heródes a források szerint Askelonban született. 604-ben lerombolták a várost a vezető réteget elhurcolták.

Asdod: Filiszteusok várerődjének egyike. A filiszteusok által elrabolt frigyláda ennek a városnak Dágon istenének állított templomába került. Ésaías próféta idejében Uzzija Júda király elfoglalta a várost. Újszövetségi időkben Atotosz néven Heródes építtette újjá.

Gáza: Filiszteus síkságon lévő város az Ószövetség korában. Jozsué foglalta el Gázát, de később a filiszteusoké lett. Sámson Gáza börtönében halt meg amikor Dágon templomát ledöntötte. Gáza

¹ Bibliai történelmi Atlasz nyomán Omega kiadó Debrecen 1989.

szerepet játszott az Egyiptom felé irányuló kereskedelemben. Ezékiás Júda királya, asszír seregek majd az egyiptomi fáraó foglalta el. Az újszövetségi időkben a város történetében egy egyiptomi főtisztviselő játszott szerepet. (Ap. Csel. 8.26)

Filiszteusok írásbelisége:

A betűírásnak egy típusát képviseli, az ún. Sínai írás, a főleg filiszteus területek közelében előkeült írás. (Lákis, Gézer, Sikem) Ennél az írástípusnál az írásjelek még nagyon közel állnak ahhoz a jelhez, amivel a tárgynak az első betűjét jelölték, pld. szem, kéz, stb...

A filiszteusok Isten hite:

A bibliai² források megemlítik Dágon főistent a filiszteusok isteneként, aki „az országok és hegyek felett szélben és viharban” Dagan istennek a megfelelője, aki Babilóniában és Asszíriában a

Kr. előtti 3. évezredben szerepel, a Kr. előtti 1500 táján pedig Palesztina területén is megtalálható. A filiszteusok valószínűleg az itt lakó ún. kánaáni – amorita népektől veszik át Dagon. Neve talán a héber Dagan gabonanövekedés szóra vezethető vissza.

Hal istenségre is visszavezetik a héber dag = hal szó nyomán. Legfontosabb és legnagyobb szentélye Gázában található meg.

Ugaritban³ kapcsolatba hozzák a termékenység istennel, (Balu istenség atyjának tartották) mert nevének jelentése után ítélve kezdetben talán a földművelés és a halászat pártfogoltja volt, amit az is alátámaszt, hogy egy föníciai pecsétgyűrűn megtalálták kalász emblémával ábrázolva. Eusebius szerint, Dagon Uranosz az Ég és Gaiának a földnek gyermeke. Bét Seán városában Dagon kultusza Atarta kultuszával állott kapcsolatban.

2005. május

Tengeri népek ábrázolása Medinet Habu III. Ramszesz (Kr. e. 1183-1152) kora

² Bibliai Kislexikon Kossuth Kiadó 1984. im. 48.

³ Mitológiai enciklopédia I. im 496

Filiszteusok földje